

УОЛТЪР ТЕВИС

НЕВЕРОЯТНИЯТ МОДЕЛ

Превод от английски: Любомир Николов, 1975

chitanka.info

— Искам да ти покажа нещо — каза Фарнсуърт и се насочи към мазето.

Седях в удобното кожено кресло, загледан в огъня, и се чувствувах вътрешно спокоен. Каквото и да ми покажеше Фарнсуърт, щеше да бъде много по-развлекателно, отколкото да гледам телевизия, както правех почти всяка вечер.

Фарнсуърт, който имаше четири лаборатории в къщи и вулканичен ум, никога не пропускаше да ми достави най-забележителната вечер за седмицата.

Когато се върна след малко, донесе една кутийка, не по-широка от десет сантиметра. Държеше я внимателно на дланта си и спря пред камината в драматична поза, ако се приеме, че едно съвсем малко и много дебело човече с розови бузи може да заеме поза, подходяща обикновено за висока фигура, облечена в туид, с лула и — защо не! — с белег от хладно оръжие на едната буза.

Във всеки случай, като държеше кутийката с драматичен вид, каза:

— Миналата седмица в химическата лаборатория се забавлявах с търсене на нов вид канцеларска гума. Знаеш колко добре ми се удадоха другите принадлежности за чертане. Особено чертожната кривка и фоточувствителното мастило. Исках да направя нещо способно да поглъща графита, без да поврежда хартията.

Това заявление малко ме разочарова; не ми изглеждаше много вълнуващо. Все пак запитах:

— И успя ли?

Пълното му лице се сбръчка в замислено изражение.

— Да, синтезирах материала и изглежда, че действа, но интересното е, че материалът има едно вторично свойство, което малко затруднява използването му. Но е много особено свойство. Направо единствено, мисля.

Работата започваше да става по-интересна.

— И за какво свойство става дума?

— Сега ще ти го покажа, Джон — отвърна той.

Отвори кутията и видях, че е запълнена с памучен тампон. Той го махна, извади от кутията една сива топка, голяма колкото топка за голф и я остави на полицата.

— Това ли е канцеларската гума? — запитах.

— Да — отвърна той.

После се наведе, задържа топката на два сантиметра от пода и накрая я пусна.

Естествено, топката отскочи. Сетне отскочи втори и трети път. Това не беше толкова естествено, защото при втория отскок топката се издигна по-високо, отколкото при първия. След половин минута опулих очи, защото топката беше стигнала на метър и половина от пода и при всеки отскок се изкачваше все по-високо.

— По дяволите, какво е това... — извиках аз.

Фарнсуърт хвана топката с пухкавата си ръка и я стисна здраво.

— Интересен ефект, не намираш ли? — запита с глупава усмивка.

— Почакай малко — казах аз. — Къде е трикът? Какъв мотор си скрил в топката?

Той разтвори широко очи, гледайки ме с обиден вид.

— Никакъв трик, Джон. Уверявам те! Просто особена молекулна структура.

— Ами, структура! — извиках аз. — Отскачащите топки не поглъщат енергия от нищото, както и да са разположени молекулите им. А не може да се изразходва енергия, без да се придобие.

— Точно това е интересното! Естествено, ти си прав: енергия „влиза“ в топката. Виж.

Пак пусна топката, която започна да отскача както преди, нагоре, все по-нагоре, докато докосна тавана. Фарнсуърт понечи да я хване, но тя му се изплъзна, удари се в полицата на камината и оттам отскочи към отсрещната стена. От нея се върна към другата, отклони се, удари третата стена, после четвъртата, увеличавайки непрекъснато скоростта си.

Когато свирна край мен със скоростта на снаряд, започнах да се тревожа, но за щастие топката се блъсна в тежките завеси на прозореца, които отслабиха удара и я върнаха на пода. Незабавно отново започна да подскача, но този път Фарнсуърт успя да я хване. Потен и задъхан, той запрехвърля топката от ръка в ръка, като че беше гореща.

— Дръж — каза той и ми я подаде.

Едва не я изгървах.

— Сякаш е от лед — казах. — В хладилника ли си я държал?

— Не. Нещо повече дори, преди няколко минути имаше нормална температура.

— Чакай малко — казах объркан. — Аз съм само гимназиален учител по физика, но поне това го разбирам. Движението в топла среда не може да предизвика охлаждане по никакъв начин, освен чрез изпарение.

— Е, Джон, тази топка действа обратно на онова, което става обикновено. Губи топлина и придобива движение. Просто превръщане.

— Искаш да кажеш, че тази топка превръща топлината в кинетична енергия?

— Изглежда точно така.

— Но това е невъзможно!

Той се усмихваше замислено. Топката, която бях сложил в скута си, вече не беше толкова студена.

— Парната машина го прави — каза той, — и турбината също. Разбира се, не толкова ефикасно.

— И освен това те имат механично действие и работят само защото водата увеличава обема си, когато се превръща в пара.

— Това вещество постига същия резултат по друг начин — каза Фарнсуърт. — Не знам точно как... може би има нещо пиезоелектрично в начина, по който се въртят молекулите му. Направих няколко опита... измерих кинетичната му енергия и сравних резултата със загубата на топлина. Както получих, има коефициент на полезно действие около 98 процента. Изглежда, че превръща топлината в отскоци с много високо отдаване. Интересно, нали?

— Интересно? Ако тук няма никакъв трик, Фарнсуърт, значи си направил по-голямо откритие, отколкото откриването на огъня.

Той почервения от скромност.

— И аз така си помислих.

— Боже господи, помисли само колко топлина имаме на разположение — казах аз, вече възбуден.

Фарнсуърт се усмихваше много доволен.

— Предполагам, че ако сложим малко от това вещество в съд с ребра за конвенция и ако го оставим да се блъска в стените...

— Мина ми това през ума — казах аз, — но нищо няма да излезе. Цялата кинетична енергия ще се превръща незабавно в топлина

при всеки удар... и топката ще събере достатъчно енергия, за да изхвъркне от какъвто и да било съд.

— Тогава, според теб, как бихме могли да го използваме?

— Ето как — започнах аз. — Топката може да се запечата в много дебел стоманен цилиндър, да се свърже цилиндърът с колян вал и маховик, да се разтърси, за да се раздвижи топката, която ще започне да подскача в него напред-назад и цялото това нещо ще послужи като двигател с вътрешно горене или нещо подобно. Ще получава необходимата топлина от околната атмосфера. Ако монтираш подобен апарат в къщата си, ще ти служи, за да помпа вода, да върти генератор и да те разхлажда, всичко наведнъж!

Фарнсуърт взе топката и я прибра в кутията, покривайки я с памучния тампон. Той също беше развълнуван — виждаше се по зачервените му бузи и по блясъка в очите.

— Но какво да се прави, ако човек иска тя да разхлажда въздуха, без да върши друга работа?

— Много просто — отвърнах аз, — достатъчно е машината да върти маховик или да вдига и спуска тежести, или нещо от този сорт, вън от къщата ти, и да бъде свързана със стаите чрез тръба. Ако през зимата не искаш да разхлажда помещенията, трябва само да монтираш машината в някоя постройка извън къщата, да я свържеш с генератора и да използваш енергията за каквото искаш... за отопление, например. Дори през декември във външната атмосфера има достатъчно топлина.

— Джон, наистина ти си много изобретателен — похвали ме Фарнсуърт. — Може да стане.

— Сигурно е, че ще стане — казах аз. — Но не си ли даваш сметка, че с това твоё откритие се решава и проблемата за слънчевата енергия? Коефициентът на полезно действие на вдлъбнатите огледала и на селеновите батерии не превишава 30 процента. Представи си, например, големи инсталации за напояване на Сахара! Там има достатъчно топлина за получаване на енергия, която ще се използва за напояването! — Прекъснах и направих ефектна пауза. — Фарнсуърт, това ще промени лицето на Земята!

Фарнсуърт беше потънал в мислите си. Най-после се върна към радостта и каза:

— Може би няма да е зле да започнем с изработката на модела.

Бях толкова възбуден, че тази нощ не можах да заспя. Продължавах да мечтая за термоелектрически централи, параходи, дори автомобили, всички движени от една топка, която продължава да скача напред-назад в един цилиндър.

Във фантазията си конструирах дори космически кораб, вретеновидно тяло с огромна гумена топка накрая и жироскопи, за да го поддържат насочен в необходимото направление; в този случай топката служеше, за да реши най-голямата ракетна проблема: за излишната топлина. Прави се голяма циментова площадка, поставя се там корабът, задвижва се топката и на път... Сигурно щеше да се движи скокообразно.

Сутринта телефонирах на директора и му казах, че трябва да отсъствам за една седмица и да ми намери заместник.

После започнах работа в лабораторията на Фарнсуърт, исках да изработя действащ модел на едно приспособление, което чрез колян вал, маслени амортизатори и бутала би трябвало да поглъща част от кинетичната енергия, произвеждана от подскачащата топка и да я превръща в нещо полезно, например да върти оста на двигател. Разработвах система от помпи за циркулация на топлия въздух, когато дойде Фарнсуърт.

Носеше под мишница една топка, голяма колкото баскетболна и на вид тежка петнадесетина килограма.

— Какво има? — запитах го, виждайки, че е сбръчкал чело.

— Струва ми се, че има една малка пречка — обясни той. — Измерих топлопроводимостта. Излиза прекалено ниска.

— Точно над това работя сега. Трябва да се реши една проста механическа задача: как да се напомпва достатъчно топъл въздух за топката. Коефициентът на полезно действие ще се намали с 20 процента, но за двигателя това е дреболия.

— Да се надяваме, че си прав. Но този материал е по-лош проводник на топлината, отколкото гумата.

— Струва ми се, че онази топка, която ми показва снощи, нямаше този недостатък.

— Не, наистина. Имах повече време, за да я загрея, преди да я задействам. И отношението маса — повърхнина беше почти

наравно... но колкото по-голяма е сферата, толкова повече маса съдържа в сравнение с външната повърхнина.

— Прав си, но мисля, че ще съумеем да преодолеем препятствието. Може би ще трябва да направим топката пореста отвътре и да си служим с част от развиващата мощност, за да включим една голяма помпа за топъл въздух. Ще видиш, че ще успеем.

Работих цял ден край модела с помощта на Фарнсуърт, който беше закрепил топката между челюстите на едно менгеме, за да избегне неприятни случайности. Късно вечерта още не бяхме свършили и тъй като бях много уморен, за да се върна в къщи, Фарнсуърт ми предложи своята гостна.

Бях обаче прекалено уморен, за да спя. Фарнсуърт живее в покрайнините на Сан Франциско, близо до едно отклонение на автострадата, запазено за автовлаковете и аз цяла нощ се борих с чаршафите и възглавниците, слушайки в полусън рева на минаващите автомобили, докато в мозъка ми топката продължаваше да скача, да скача, да скача...

На разсъмване напълно ме събуди ехото на силен шум, непрекъснато барабанене, което долиташе от мазето. Грабнах самото и панталона и изтичах вън от стаята, като едва не се блъснах във Фарнсуърт, който си обуваше обувките на стълбищната площадка. После заедно се спуснахме презглава по стълбите.

В работилницата цареше хаос: навсякъде парчета, разхвърляни предмети; масата с менгемето, на което бяхме прикрепили голямата сфера, бе съборена настрана. Що се отнася до сферата, тя беше изчезнала.

Още бях сънен от тежката нощ, но видът на това безредие и мисълта за неговия подтекст, окончателно ме събудиха.

Нещо, вероятно минаването на тежък автовлак, беше разклатило топката, достатъчно голяма, за да повлече със себе си масата в своите подскоци, и след като е влачила масата из цялото помещение, бе успяла да се освободи от менгемето. Веднага разбрахме какво беше станало после с топката, увеличаваща скоростта си при всеки подскок.

Но къде ли се намираше сега?

Разтърси ме сподавеният вик на Фарнсуърт:

— Гледай! — и аз проследих посоката, която показваше късият му показалец; стъклото на един от прозорците на мазето, на нивото на

терена, беше счупено; прозорчето беше малко, но достатъчно, за да мине през него баскетболна топка.

Навън беше вече достатъчно светло и можах да видя топката. Подскачаше върху тревата в дворчето зад къщата на Фарнсуърт без особена сила. Росата, изглежда, я мокреше, пречеше ѝ да увеличава отскоците и ние щяхме да успеем да я вземем... освен ако...

Изкачих с един скок стълбата на мазето. Зад дворчето бях видял нещо, което ме накара да се разтреперя; на няколко метра от мястото, където подскачаше топката се простираше широкото шосе с шест платна от идеално равен бетон.

Като мълния пресякох хола и през задната веранда излязох на дворчето тъкмо навреме, за да видя как топката прави първия си отскок върху бетона. Гледах я замаян, когато се удари в бетона, който след мекия тревист терен, имаше ефекта на пружина. Незабавно потегли нагоре като ракета, докато аз се молах горещо: „Дано падне на тревата“. Но тя падна на бетона и този път отскочи най-малко на двадесет метра.

В главата ми се въртяха мисли за дюшеци, измъкнати навън, за здрави мрежи, опънати под топката, за да спрат отскоците... но междувременно си стоях неподвижен и я гледах как падаше към бетона на автострадата. Този път отскочи на петдесет метра. И когато слезе, беше се отдалечила на петнадесетина метра в посока към града.

Следващият ѝ отскок беше висок седемдесет метра и когато тя падна, издаде шум, който се чу най-малко на четвърт миля. Видях я почти напълно да се сплесква и после да потегля с удвоена скорост. Опитвайки се най-последно да осъществя една от многото идеи, които ми се въртяха из главата, направих кръг и хукнах към къщата. Фарнсуърт също беше излязъл на дворчето, потръпваше от свежия утринен ветрец и ме гледаше като объркано и изплашено дете.

— Къде държиш ключовете на колата? — извиках аз.

— В джоба ми са.

— Тичай!

Хванах го за ръката и го помъкнах към гаража. Издърпах ключовете, запалих мотора и прегазвайки три ценни розови храста, излязох на автострадата и се насочих към топката.

— Слушай — казах, мъчейки се да карам и да следя къде пада междувременно проклетата топка. — Малко е рисковано, но ако

успеем да пресметнем точно мястото и да подложим колата, тя ще пробие покрива и ще потъне в седалките... или поне ще се забави достатъчно, за да можем да я хванем.

— Но... ами колата? — захленчи Фарнсуърт.

— Не мислиш ли за първата къща... за първия човек, когото ще удари, падайки в Сан Франциско?

— О! — каза той. — Не бях помислил.

Забавих и подадох глава през прозореца. Денят вече беше настъпил и се виждаше отлично, от топката нямаше никаква следа.

— Ако успее да стигне до града, ще бъде след скок от няколко мили — изпъшках аз.

— Но ако скочи много високо, може да изгори като метеор.

— Не, сър — напомних му аз. — Забрави ли, че има собствена охлаждателна система?

Фарнсуърт разтвори уста като „О“ и точно в този миг се раздаде „бум“; аз видях топката да пада в една ливада на двадесетина метра от пътя и веднага да отлита като ракета. Този път не удвои скоростта си, вероятно защото беше паднала върху мек терен, но и не я намали.

Без да следя повече скока ѝ към небето, напуснах автострадата и навлязох в ливадата, мъкнейки след себе си няколко метра метална мрежа. Веднага намерих мястото, където се беше ударила в земята: не можеше да се сбърка, имаше вдлъбнатина, дълбока почти един метър. Приличаше на малък кратер.

Изскочих от колата и погледнах нагоре. Минаха няколко секунди, докато я открия точно над мене. Едната ѝ страна, осветена от слънцето, приличаше на запалена в небето кибритена клечка, чието пламъче намаля и изчезна.

Бях оставил двигателя включен и чаках изчезналата за момент топка да се появи отново. Проследих я една-две секунди, за да мога да определя доста точно направлението, направих знак на Фарнсуърт да слезе — беше ми дошло наум, че е безполезно и той да рискува живота си — и се придвижих на сто метра, до точката, където бях изчислил, че трябва да падне топката.

Подадох глава през прозореца и погледнах нагоре. Топката се виждаше колкото яйце. Коригирах положението на колата, слязох и се отдалечих в галоп.

След миг топката падна на двадесет метра от колата. Същевременно си дадох сметка, че моето начинание не ще сполучи. Единствената надежда беше топката да падне в някое езеро или върху купчина пясък. Не можехме нищо друго да направим, освен да я следим, та ако затъне достатъчно и изгуби инерцията си, да я хванем.

Този път падна на меко и не удвои скоростта си, но при отскока я изгубихме от погледа почти за една минута. И после — проклето нещастие — падна гръмотевично върху асфалта на автострадата. Едва успях да я видя как пада и по цялата ширина на пътната настилка се разтвори пукнатина, широка един пръст. И топката отлетя като ракета.

Боже господи, помислих си, какво ли ще стане сега?

Мина невероятно дълго време, докато аз и Фарнсуърт чакахме със свити сърца да я видим отново. И когато най-после я видяхме, тя се движеше толкова бързо, че едва успяхме да я проследим. Летеше, свирейки като бомба, и ние зърнахме сивата ивица да пада на четвърт миля от мястото, където стояхме.

Но не я видяхме да отскача.

За момент се спогледахме мълчаливо. После Фарнсуърт прошепна:

— Може би е паднала в някое езеро.

— Или в купа сено — казах аз. — Да вървим.

Този ден нищо не би попречило на селянина, собственик на полето, да ни надупчи със сачми, ако ни видеше. Прегазихме всичко по пътя си, включително зелето и лука. Оскубахме куп зеленина, за да търсим топката и накрая — след десет минути — открихме мястото, където беше паднала.

Там имаше дупка, дълбока цели пет метра, която приличаше на кратер от малък метеорит. Но топката не беше на дъното.

Кратко време стоях така, гледайки объркано дупката, докато очите ми се приспособиха достатъчно, за да различа на дъното хиляди сиви парчета.

Незабавно разбрахме какво беше станало. Топката, лош проводник на топлината, беше изразходвала всичко, с което разполагаше, в последния скок. Като топка за голф, потопена в течен въздух и после пусната да падне, беше се пръснала на хиляди парчета.

Спуснах се до дъното на дупката и взех едно парче с кърпичката си, сгъната няколко пъти: не знаех колко студено може да бъде.

Имах право: парчетата от топката бяха по-студени от лед.

Изпълзях навън от дупката.

— Да си вървим в къщи.

Фарнсуърт ме погледна замислено. После наклони глава настрана и запита:

— Какво мислиш, че ще стане, когато парчетата се размразят?

Гледах го и си представях как хилядите сиви парчета подскочат тук и там, от къща на къща в предградията на Сан Франциско и после напред, в съседните имения, ускорявайки движението си, докато във въздуха има достатъчно топлина, за да ги снабдява с енергия.

После видях наблизко една барака. Изтичах до нея и намерих онова, което се надявах да намеря: няколко земеделски оръдия. Фарнсуърт ме следеше задъхан.

Върнахме се до дупката, въоръжени с лопати. Без да кажем нито дума, се заехме за работа. И работихме часове, защото бе нужно доста време, докато запълним дълбоката дупка, особено когато я запълвахме най-старателно, отъпквайки земята след всяка лопата пръст.

Разказът е публикуван в списание „Космос“, брой 7 от 1975 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.